

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

МИХАЙЛОВИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 6189/03 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

12 февруари 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

12/05/2009 г.

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото на Михайлови срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като камера в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,
Райт Марусте (Rait Maruste),
Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),
Ренате Йегер (Renate Jaeger),
Марк Вилигер (Mark Villiger),
Изабел Бери-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),
Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

съдии,

и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,
след проведено закрито заседание на 20 януари 2009 г.,
се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 6189/03 г.) срещу Република България, подадена на 14 февруари 2003 г. пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от двама български граждани – г-н Антон Михайлов и съпругата му г-жа Надежда Михайлова („жалбоподателите“).

2. Българското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент – г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че са лишени от тяхната собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

4. На 26 ноември 2007 г. председателят на Пето отделение решава да изпрати уведомление за жалбата до правителството. Съдът решава също да разгледа едновременно допустимостта и съществуването на жалбата (чл. 29, ал. 3 от Конвенцията).

5. Съдия Калайджиева, избрана по отношение на България, се оттегля от заседанието по делото (чл. 28 от Правилника на Съда). На 1 октомври 2008 г. правителството, в съответствие с чл. 29, ал. 1, б. „а“ от Правилника на Съда, информира Съда, че посочва на нейно място друг избран съдия, а именно г-жа Лазарова Трайковска.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Първият жалбоподател г-н Михайлов е роден през 1926 г. Той е починал през 2003 г. Неговите наследници, втората жалбоподателка г-жа Михайлова и двете ѝ деца – г-жа Валентина Михайлова и г-н Стефан Михайлов, са заявили, че желаят да поддържат жалбата. Жалбоподателите са родени съответно през 1931, 1956 и 1962 г. и живеят в град София.

7. През 1985 г. първите двама жалбоподатели закупуват от Община София тристаен апартамент от 88 квадратни метра. Апартаментът се намира в триетажна сграда в центъра на град София. Той е станал държавна собственост по силата на национализацията, извършена от комунистическия режим в България през 1947 и следващите няколко години.

8. Няколко месеца след приемането на Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти през 1992 г., бившите собственици преди национализацията подават иск по чл. 7 от същия закон срещу първия и втората жалбоподатели, търсейки обезсилване на правото им на собственост, както и възстановяване на своята собственост.

9. Производството приключва с окончателно решение на Върховния касационен съд от 13 декември 2002 г. Съдилищата установяват, че титулт на собственост на жалбоподателите е нищожен и им нареждат да опразнят апартамента. Този заключение се основава на следните две съображения: 1) районът, в който се намира апартаментът, е предназначен за строителство на сгради с повече от три етажа според устройствения план на град София и приложимото законодателство забранява продажбата на апартаменти в триетажни сгради, разположени в тези райони; 2) договорът за продажба от 1985 г. не е подписан от кмета, а от негов заместник.

10. Жалбоподателите опразват апартамента на 30 декември 2002 г.

11. След окончателното съдебно решение по тяхното дело жалбоподателите имат възможност да получат обезщетение от държавата под формата на компенсаторни записи, които могат да бъдат използвани в приватизационни търгове или да бъдат продадени на брокери. Жалбоподателите не са се възползвали от тази възможност.

12. През май 2006 г. втората жалбоподателка е настанена в едностаян общински апартамент.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

13. Приложимите предистория, вътрешно право и практика са обобщени в решението на Съда по делото *Великови и други срещу България*, № 43278/98, № 45437/99, № 48014/99, № 48380/99, № 51362/99, № 53367/99, № 60036/00, № 73465/01 и № 194/02, 15 март 2007 г.

14. Малко след постановяването на това решение, на 8 май 2007 г. правителството публикува Наредба за прилагане на чл. 7, ал. 3 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (Държавен вестник, бр. 37 от май 2007 г.). Наредбата дава възможност на лицата, които към момента притежават жилищни компенсаторни записи, да получат плащане по номинална стойност от Министерството на финансите.

ПРАВОТО

I. ПРЕДВАРИТЕЛНА БЕЛЕЖКА

1. Съдът отбелязва в самото начало, че първият жалбоподател е починал през 2003 г. и че неговите наследници – втората жалбоподателка и техните две деца са изразили желание да продължат да поддържат жалбата и от негово име. В подобни случаи, когато жалбоподател е починал в хода на производството по делото, Съдът взема под внимание изявленията на наследниците на жалбоподателя, изразили желание да продължат производството. Съдът не вижда причина да се произнесе по друг начин по настоящото дело (вж., наред с други, *Кирилова и други срещу България*, № 42908/98, № 44038/98, № 44816/98 и № 7319/02, § 85, 9 юни 2005 г.).

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА

16. Жалбоподателите твърдят, че са лишени от тяхната собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, който гласи:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накръняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие

с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

2. Правителството оспорва този аргумент.

А. Допустимост

3. Съдът отбелязва, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията. Освен това той отбелязва, че тя не е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

19. Жалбоподателите твърдят, че са лишени от тяхната собственост и че необходимият справедлив баланс по чл. 1 от Протокол № 1 не е спазен. Те твърдят, че на тяхно разположение не е налице адекватно обезщетение за лишаването от собствеността им. Подчертават, че измененията, предвиждащи плащане по номинална стойност на компенсаторните записи, са приети едва през 2007 г., когато възможността да получат такива записи вече не е достъпна за тях.

20. Правителството заявява, че реституционните закони, приети след падането на комунизма, са насочени към възстановяване на справедливостта. В случая на жалбоподателите съдилищата са приложили съответния закон правилно. Изискваният справедлив баланс не е нарушен, защото жалбоподателите имат право на обезщетение с компенсаторни записи, които след изменението на закона от 2007 г. могат да бъдат платени по номиналната им стойност. Жалбоподателите са пропуснали своевременно да подадат искане за получаване на такова обезщетение. Нещо повече, втората жалбоподателка е настанена под наем в общинско жилище, след като е кандидатствала за това през 2006 г.

21. Съдът отбелязва, че настоящото дело се отнася до същото законодателство и въпроси както делото *Великови и други*, цитирано по-горе.

4. Фактите, от които е налице оплакване, несъмнено представляват намеса в правото на собственост на жалбоподателите и следва да бъдат разгледани в рамките на второто изречение от първата алинея на чл. 1 от Протокол № 1 като лишаване от собственост.

5. Затова Съдът трябва да прецени дали въпросното лишаване от собственост е законосъобразно, в интерес ли е на обществото и има ли постигнат справедлив баланс между интереса на общността и изискването да бъдат защитени основните права на индивида.

6. Съдът отбелязва, че намесата се основава на приложимото законодателство и преследва важна цел в обществен интерес – да се

възстанови справедливостта и зачитането на върховенството на закона. Както и по делото *Великови и други* (цитирано по-горе, §§ 162 – 176), Съдът счита, че при конкретните обстоятелства въпросът, дали приложимото законодателство е достатъчно ясно и предвидимо, не може да се отдели от въпроса за пропорционалността.

7. Прилагайки критериите, посочени по делото *Великови и други* (цитирано по-горе, §§ 183 – 192), Съдът отбелязва, че титулт на собственост на жалбоподателите е обявен за нищожен и те са лишени от собственост поради недостатъци по вина на общинските власти. Решението на общината да продаде апартамент в триетажна сграда, намираща се в район, в който са планирани по-високи сгради, е изцяло в нейните правомощия. Освен това не се твърди, че продажбата е попречила на осъществяването на устройствения план, който в крайна сметка е бил изоставен. Второто основание за нищожност – фактът, че договорът е подписан през 1985 г. от заместника на длъжностното лице, на което е поверено съответното правомощие, е процесуално нарушение, което може да бъде приписано на общинската администрация, а не на жалбоподателите.

8. Съдът счита, че по тази причина настоящото дело е подобно на тези на *Богданови и Цилеви*, разгледани в неговото решение по делото *Великови и други* (виж § 220 и § 224 от това съдебно решение, цитирано по-горе), където той е приел, че в такива случаи справедливият баланс, изискван по чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, не може да бъде постигнат без адекватно обезщетение.

9. Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са получили обезщетение. Обаче, както и по едно от делата, разгледани в решението по делото *Великови и други* (виж §§ 226 – 228) – делото *Цилеви*, жалбоподателите не са подали заявление за компенсаторни записи, което те са могли да направят през 2003 г. Съдът счита, че в резултат на това жалбоподателите са пропуснали възможността да получат поне между 15 и 25 процента от стойността на апартамента, тъй като това е била ставката, при която са се търгували компенсаторните записи до края на 2004 г. Фактът, че цените на записите се покачват в края на 2004 г., или че приложимото законодателство е изменено през 2006 г. и предвижда плащане на компенсаторните записи по номинална стойност, не може да доведе до заключението, че властите са щели да осигурят адекватно обезщетение за жалбоподателите. В действителност жалбоподателите не са могли да предвидят цените на записите или законодателните изменения, а Съдът не може да спекулира дали те са щели да чакат четири или повече години преди да продадат записите си. Освен това компенсационното законодателство се променя често и не е предвидимо (вж. *Великови и други*, цитирано по-горе, §§ 191 и 226).

28. При тези обстоятелства Съдът намира, че на жалбоподателите не е гарантирана ясна и предвидима възможност да получат обезщетение. Отказът им да се възползват от схемата на компенсаторни записи следва да бъде взет предвид при разглеждането на чл. 41, но не може съществено да повлияе върху резултата от оплакването им по чл. 1 от Протокол № 1.

29. Ето защо е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

10. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

А. Вреди

31. Жалбоподателите претендират 70 000 евро (EUR) по отношение на пазарната стойност на апартамента. Те обаче не представят експертна оценка или някакъв друг документ, въз основа на който е определена тази сума. Те също така претендират 1 307 български лева (BGN), приблизително 670 евро, за платения след тяхното съдебно отстраняване наем и представят съответните квитанции. Жалбоподателите претендират и 4 000 евро за неимуществени вреди.

32. Правителството приканва Съда да определи обезщетението в съответствие със своята съдебна практика по подобни дела и посочва, че жалбоподателите не са представили доказателства в подкрепа на иска си.

33. Прилагайки подхода, установен в подобни дела, и с оглед естеството на констатираното нарушение, Съдът намира, че е целесъобразно да определи обща сума като обезщетение за имуществени и неимуществени вреди с оглед на стойността на апартамента и всички други релевантни обстоятелства (вж. *Тодорова и други срещу България* (справедливо обезщетение), № 48380/99, № 51362/99, № 60036/00 и № 73465/01, § 10 и 47, 24 април 2008 г.).

11. При определяне на сумата, която да присъди, Съдът припомня, че по-горе е посочил, че неизползването от страна на жалбоподателите на схемата за компенсаторни записи трябва да бъде взето предвид при разглеждането на чл. 41 от Конвенцията. Той отбелязва, че ако жалбоподателите се бяха възползвали от тази схема, те биха получили между 15 и 25 процента от стойността на апартамента. Поради това Съдът счита, че трябва да приложи подходящо намаление на присъденото справедливо обезщетение за сметка на пропуската от страна

на жалбоподателите да се възползват от тази възможност за частична компенсация. Той приема, че намалението трябва да бъде скромно предвид факта, че съответното национално законодателство в областта на обезщетенията е предмет на чести изменения в противоположни посоки, като по този начин е непредсказуемо и генерира правна несигурност (вж. параграф 27 по-горе и *Тодорова и други*, цитирано по-горе, § 46).

12. Вземайки предвид изложеното по-горе и всички обстоятелства по делото, както и информацията за цените на имотите в София, с която разполага, Съдът присъжда на жалбоподателите 57 000 евро обезщетение за имуществени и неимуществени вреди.

Б. Разноски

36. Жалбоподателите претендират също 1 800 лева (920 евро) за адвокатски хонорар. Те представят квитанция за платен адвокатски хонорар от 540 лева (276 евро) за производството пред Съда и 110 лева (56 евро) за националното производство.

37. Правителството не представя коментар.

38. Според установената практика на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказано, че те са действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В конкретния случай Съдът отбелязва, че жалбоподателите са представили разходооправдателни документи за част от претендирания адвокатски хонорар и им присъжда 332 евро за разноски.

В. Лихва за забава

39. Съдът счита за подходящо лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка, с добавени три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията;
3. *Постановява*

(а) ответната държава да заплати на жалбоподателите в срок от три месеца от датата, на която съдебното решение влезе в сила в съответствие с чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, долупосочените суми в левова равностойност към датата на плащането:

i. EUR 57 000 (петдесет и седем хиляди евро) за имуществени и неимуществени вреди, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху тази сума;

ii. EUR 332 (триста тридесет и две евро) за разноси, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателите върху тази сума;

(б) след изтичане на горецитирания тримесечен срок до извършване на плащането ще бъде дължима обикновена лихва върху горната сума в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;

4. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 12 февруари 2009 г. в съответствие с чл. 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател